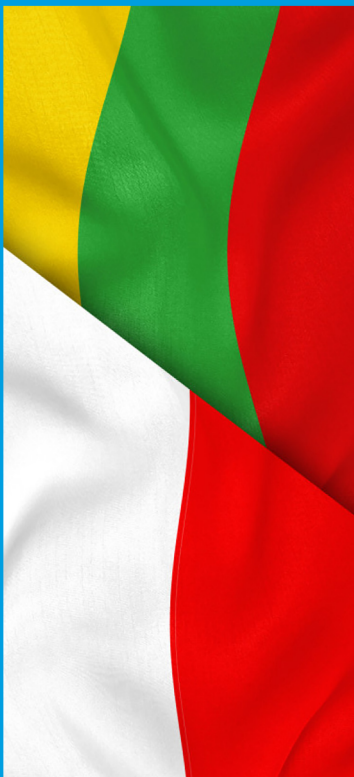

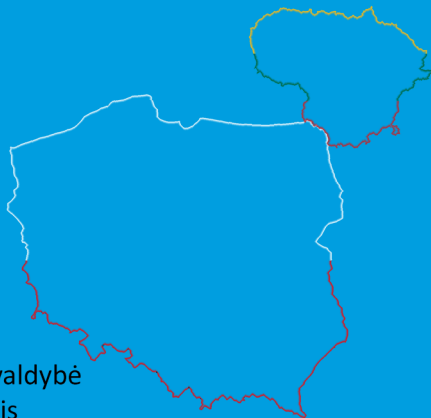
SANTRAUKA

**Lenkijos Respublikos URM
bendrai finansuojamos
viešosios paslaugos
„LENKIJOS IR LIETUVOS
PASIENIO GYVENTOJŲ
SOCIALINIŲ, EKONOMINIŲ,
KULTŪRINIŲ, ŠVIETIMO
IR TURIZMO RYŠIŲ KŪRIMAS“
reziumė**

Vykdytojas
SEINŲ miestas

**„Lenkijos ir Lietuvos
savivaldybių naujos
bendradarbiavimo kryptys.
Diskusijų rezultatai.
Veiklų pasiūlymai“.
Ataskaita**

Seinų miesto savivaldybė
2018 m. spalio

Lenkijos ir Lietuvos pasienio gyventojų socialinių, ekonominių, kultūrinių,
švietimo ir turizmo ryšių kūrimas
Vykdytojas – SEINŲ MIESTAS

**Lenkijos Respublikos URM
bendrai finansuojama viešoji paslauga
pagal konkursą
„Lenkijos Respublikos
užsienio politikos parama
savivaldai ir pilietiškumui 2018“**

**Šiame leidinyje išreikštas autorių požiūris nebūtinai
atspindi oficialią Lenkijos Respublikos
užsienio reikalų ministerijos politiką**

Redakcija: Jacek M. Kowalski
Anketinė apklausa: Rafał Peszka
Vertimas į lietuvių kalbą: BT VERUM Daiva Wołyniec, Punkskas
Maketavo ir spausdino: Punksko „Aušros“ leidykla

Turinys:

Projekto istorija	5
Numatomi viešosios paslaugos įgyvendinimo tikslai	7
Veiklos	8
Bendrasis kontekstas.....	9
Teminės konferencijos (debatai).....	11
Apklaustos rezultatai.....	24
Reziumė	32

Projekto istorija

Viešoji paslauga, Lenkijos Respublikos užsienio reikalų ministerijos bendrai finansuojama pagal konkursą „**Lenkijos Respublikos užsienio politikos parama savivaldai ir pilietiškumui 2018**“ buvo paskelbta 2018 metų kovo 13 dieną. Seinų miestas parengė ir pateikė projektą, kuris priimtas finansuoti ir įgyvendinti. 2018 metų liepos 17 dieną URM ir Seinų miesto savivaldybė pasirašė sutartį nr. BDG – 556/2018.

Šios paslaugos pavadinime nurodyta idėja yra Seinų miesto ir bendradarbiaujančių Lenkijos Gibų (Giby), Puns-ko (Puńsk), Vižainio (Wiżajny), Rūdelės (Rutka Tartak), Ši-pliškės (Szypliszki) bei Seinų (Sejny) valsčių ir Lietuvos Laz-dijų, Kalvarijos ir Vilkaviškio savivaldybių 2017 ir 2018 metų sandūroje įgyvendintų veiklų tęsinys. Jų tikslas buvo steigti bendrą Pasienio regiono funkcinę zoną (PRFZ). Šių siekių rezultatas – 2018 metų kovą pasirašytas dokumentas dar-biniu pavadinimu „Seinų deklaracija“.

Lenkijos Respublikos užsienio reikalų ministro konkur-se apibrėžta teminė sritis puikiai atitiko šių bendrų veiklų orientaciją. Minėtos Lietuvos ir Lenkijos savivaldybės yra fi-nansiškai neturtingos, todėl toliau siekti tikslo visais atvejais – atliekant tyrimus ar juridine prasme – būtų itin sudėtinga. Todėl labai naudinga buvo galimybė Lenkijos Respublikos užsienio reikalų ministerijos lėšomis surengti diskusijoms skir-tus susitikimus ir atlikti Lenkijos ir Lietuvos pasienio gyvento-jų apklausą. Šie veiksmai itin reikalingi siekiant apiforminti

PRFZ strategiją, kuri turėtų atitikti tiek profesionalias vietas administracijos darbuotojų, tiek gyventojų žinias.

Dėl laiko stokos ir formalių priežasčių konkurse dalyvavo Seinų miestas, kuriam pirmiau minėtų Lenkijos ir Lietuvos pasienio savivaldybių vadovybės deklaravo norą bendradarbiauti.

URM sutartyje nurodytas **Ryšių prioritetas** apibūdinamas taip:

Lenkija yra patikima sąjungininkė ir partnerė dirbanti regioninio bendradarbiavimo labui.

Lenkija yra bendrų regioninių projektų lyderė, ypač skatinančių europietiškos kaimynystės partnerių sąveiką ir ilgalaikius regioninius ryšius bei savivaldybių bendradarbiavimą siekiant miestų partnerystės kultūros ir švietimo srityje.

Apibrėžta ši gavėjų grupė:

- Lenkijos valsčių ir Lietuvos pasienio savivaldybių, Seinų ir Suvalkų apskričių bei Palenkės vaivadijos valdžios institucijos,
- savivaldybių veikėjai,
- Lenkijos valsčių ir Lietuvos savivaldybių pasienio gyventojai, įskaitant Lietuvos lenkus.
- ekonominė aplinka – individualūs verslininkai, smulkusis ir vidutinis verslas,
- savireguliacijos organizacijos,
- regioninės kūrėjų ir kultūros aktyvistų bendruomenės,
- Lenkijos ir Lietuvos pasienio regiono švietimo bendruomenės,
- nuomonių formavimo lyderiai.

Numatomi viešosios paslaugos įgyvendinimo tikslai

Pagrindiniai tikslai yra šie:

- viešieji debatai apie Lenkijos užsienio politikos prioritetus viešosios diplomatijos srityje,
- remti pilietinės visuomenės ir demokratizacijos procesų plėtrą su šalimis, kurioms taikoma Europos kaimynystės politika,
- stiprinti esminius tarptautinio bendradarbiavimo regione išteklius.

Užduoties tikslas – debatais, tyrimais ir surengta konferencija didinti savivaldybių lygmens valdžios institucijų, verslininkų ir jų organizacijų narių, nuomonių formavimo, kultūrinių ir švietimo aplinkų bei pačių Pasienio gyventojų supratimą apie Lenkijos ir Lietuvos bendradarbiavimo poreikį, apibrėžti bendrų veiklų įgyvendinimo sritis ir formas. Šio projekto dėka pirmą kartą visos iki šiol atskirai vykdomos veiklos bus surinktos ir apibendrintos bei, kas svarbiausia, papildytos naujomis, dar nenagrinėtomis, temomis. Vietos valdžios institucijoms ir nuomonę formuojančioms aplinkoms tai yra pagrindas sukurti prioritetinių bendradarbiavimo krypčių sąrašą. Baiginiame dokumente išreikšta oficiali abiejų šalių pozicija bus tolimesnių veiksmų atskaitos taškas.

Vietos problemų mastas yra didelis. Dėl šios priežasties projekto koncepcijos autoriai pasirinko tik kelias temas

sritis. Buvo aptariami vietinio bendradarbiavimo per sieną klausimai susiję su ekonomika, aplinkosauga, infrastruktūra, turizmu, saugumu, švietimu ir kultūra.

Veiklos

Projekte numatytos dvi veiklų rūšys:

1. Susitikimai skirti išdiskutuoti konkrečių sričių klausimus; kiekvienas susitikimas surengtas kitoje Lenkijos savivaldybėje.
2. Anketinė apklausa atlikta visose Lietuvos ir Lenkijos pasienio savivaldybėse.

Lenkijos valsčiuose surengtuose susitikimuose-diskusijose dalyvavo konkrečių valsčių viršaičiai, savivaldybių darbuotojai, tarėjai, seniūnai, mokyklų darbuotojai ir organizacijų nariai.

Lietuvoje debatų nebuvo, todėl, siekiant sudaryti galimybę išsakyti visų savivaldybių gyventojų lūkesčius, anketa Lietuvos gyventojams buvo papildyta tam tikrais klausimais. Projekto valdymo ir konsultavimo tikslais sukurtas **Valdymo komitetas**. Jį sudarė du Lenkijos administracijos atstovai – Seinų miesto burmistras Arkadiusz Nowalski ir Punsko valsčiaus viršaitis Witold Liszkowski – bei Lietuvos savivaldybėms atstovaujantis Lazdijų meras Artūras Margelis.

Bendravimo su Lietuvos savivaldybėmis klausimais, ypač susijusiais su anketinės apklausos priežiūra, konsultavo Rafał Peszka. Projekto bendraautorius ir koordinatorius – Jacek M. Kowalski.

Bendrasis kontekstas

Lenkijos ir Lietuvos santykiai, žvelgiant iš vyriausybių politikos pozicijos, yra aktyvūs, ką liudija bendra narystė NATO ir Europos Sąjungos struktūrose. Apie tai 2018 metų kovą kalbėjo Užsienio reikalų ministras Jacek Czaputowicz: *„Vyriausybė nuolat rūpinasi lenkų tautine mažuma Lietuvoje. Darome didelę pažangą; š.m. gegužės mėnesį prasidės penkių Lenkijos televizijos kanalų retransliavimas Vilniaus rajone – tai padės mūsų tautiečiams palaikyti ryšį su gyva lenkų kultūra. Kitus klausimus spręsimė kartu su Lietuvos vyriausybe“ (...)* „Su Baltijos šalimis – Lietuva, Latvija, Estija – mus sieja panašus grėsmių suvokimas, sutampa mūsų narystės Europos Sąjungoje interesai, mums aktualūs yra energetiniai ir infrastruktūrinio pobūdžio sprendimai. Pastaruoju metu įvykęs premjero Mateuszo Morawieckio susitikimas su Baltijos šalių vadovais patvirtinimo mūsų valstybių solidarumą“. Aktyvūs yra taip pat socialiniai ir ekonominiai santykiai vietos lygmenyje. Pasienio regione gyvuoja ekonominiai mainai. Auga abipusis susidomėjimas turizmo srityje. Ankstesniais metais Pasienio savivaldybės įgyvendino bendrus projektus, pvz. **Verslumo skatinimas Lenkijos-Lietuvos pasienyje, Turizmo ryšių tobulinimas Lietuvos – Lenkijos pasienyje įkuriant turizmo informacinius centrus ir Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas, plėtojant savanorystę priešgaisrinės**

**saugos srityje. Parengta taip pat 2010 – 2017 metų Bendra
Punsko valsčiaus bei Kalvarijos savivaldybės ir Lazdijų
rajonų verslumo plėtros ir skatinimo strategija.**

Savivaldybės vykdo dvišalius bendradarbiavimo projektus priešgaisrinės saugos srityje.

Bendromis veiklomis į abipuses santykių problemas buvo atsižvelgiama tik fragmentiškai. Funkcinių zonų ir pasienio regiono funkcinių zonų plėtra Vidurio Europoje yra faktas. Integracijos procesai apima visas gyvenimo sritis. Tai ryšių tinklu pagrįsta integracija, peržengianti politines ir institucines ribas. Veiklų dalyviai siekia spręsti bendras problemas. Parama teikiama bendradarbiavimo per sieną projektams susijusiems su ekonomine plėtra bei veiklomis pramonės, žemės ūkio, transporto ir susisiekimo, aplinkosaugos bei saugumo plačiąja prasme srityje. Pasienio regionuose įgyvendinami bendri komunalinio pobūdžio projektai, apimantys bendradarbiavimą atliekų tvarkymo srityje (įskaitant sąvartynus ir atliekų apdorojimą). Įvairiuose dokumentuose nurodoma, kad svarbia tikslų įgyvendinimo priemone gali tapti „bendradarbiavimo stiprinimas per erdvinį planavimą pasienio regionuose, plėtojant sienos perėjimo infrastruktūrą, rengiant profesinius ir kalbų kursus, rengiant mokslo, kultūros, sporto ir turizmo mainus, taip pat apsaugant ir puoselėjant bendros kultūros paveldą“.

Vietos bendruomenės pripažinus svarbiausiais, nors ne vieninteliais glaudesniu bendradarbiavimu sudomintais

subjektais, yra galimybė, kad į vieną darnų dokumentą surinkti jų lūkesčiai susiję su ekonomine plėtra vietos lygmeniu, prekybos, turizmo, kultūrinių ir švietimo mainų bei infrastruktūros (įskaitant kelių infrastruktūrą ir susisiekimo, pvz. viešojo transporto, sprendimus) tobulinimu bei aplinkosaugos ir saugumo pasienio regione plėtra, taps ateinančių metų veiklų pagrindas.

Teminės konferencijos (debatai)

Bendradarbiavimas ekonomikos srityje

Šipliškės valsčiaus savivaldybė

2018 m. rugsėjo 3 d.

Įvadas ir moderavimas: Jacek M. Kowalski, projekto koordinatorius.

Susitikimo metu buvo akcentuojama, kad Lenkijos ir Lietuvos tarpusavio santykiai gyvi, tačiau užsienio prekyboje Lietuva užima tik penkioliktą vietą Lenkijos eksporto ir aštuonioliktą vietą importo šalių sąraše. Kita vertus, Lenkija yra svarbi, trečia Lietuvos prekybos partnerė. Prekybinių mainų disbalansas siekia 60 proc. Lenkijos naudai.

Savivaldybių įstaigų strateginių dokumentų analizė atskleidė šiuos neigiamai įvertintus veiksmus:

- prasta dirvožemių kokybė ir nepalankios klimato sąlygos kokybiškam žemės ūkiui plėtoti,

- nepakankamas transporto prieinamumas,
- žemas verslumo lygis ir nedidelis verslininkų aktyvumas,
- kvalifikuotų darbuotojų nutekėjimas,
- silpnai išvystyta turizmo pasiūla, nėra turizmo produktų,
- mažas investicijų srautas, nedidelės investicijų išlaidos (vidinės ir išorinės),
- didelis nedarbas.

Vienu teigiamų veiksnių įvardijama tarpvalstybinė siena su Lietuva ir Baltarusija, vietos gyventojų daugiakultūriškumas ir daugiaetniškumas. Seinų ir Suvalkų apskričių bei Palenkės vaivadijos valsčių plėtros strategijose stipriai akcentuojamas sąlygų vietos verslo plėtrai sudarymas.

Diskusijos metu nurodyti šie plėtros barjerai:

- didžiulis kalbos barjeras verslininkams bendraujant su vietos administracija,
- neaiški kaimyninės šalies teisinė ir mokesčių sistema, trukdanti verslo plėtojimą,
- biurokratija vietos administracijos ir mokesčių įstaigose,
- realaus vietos administracijos palaikymo stoka ekonominės veiklos vykdymo srityje,
- *didžioji paramos fondų lėšų, skirtų įmonių plėtros projektams vykdyti, dalis atitenka didesniems miestams.*

Diskusijos dalyviai nurodė šiuos įmanomus pasiekti tikslus:

- parengti koncepciją ir įsteigti regioninį, dvikalbį verslo inkubatorių panaudojant visų savivaldybių organizaci-

- nius, programinius ir finansinius išteklius,
- vietos administracijos įstaigų veikla – atsižvelgiant į galimybes ir teisinius reglamentus – mažinanti biurokratinės barjerus ir skatinanti verslą,
- rengti lokalines mugės, pasienio verslininkų konferencijas, susitikimus – pasikeisti informacija, pasiūlymais, bendradarbiavimo idėjomis,
- įkurti Tarpvalstybinius Lenkijos ir Lietuvos ūkio rūmus (su biurais abiejose šalyse),
- akcentuoti ekonominį bendradarbiavimą vyriausybės lygmeniu nereglamentuojamų šakų srityse,
- rengti ciklines edukacines ekonominės veiklos vykdymo programas, skirtas vyresniojo amžiaus jaunimui.

Lenkijos valsčiuose ir Lietuvos savivaldybėse atliktos anketinės apklausos rezultatai vienaprasmiškai patvirtino, kad pagrindinės ekonominių ryšių, suprantamų kaip veiklos kaimyninėje šalyje paieška, problemos yra: kalbos barjeras, nesuprantamos ekonominės veiklos kaimyninėje šalyje vykdymo teisinės, administracinės ir finansinės sąlygos. Todėl būtina įsteigti Lietuvos-Lenkijos savivaldybių dvikalbį verslumo inkubatorių, veikiančią tinkle pagal vieną schemą, kuriame būtų teikiamos konsultacijos verslo ir finansų teisės klausimais, finansinė parama, rengiami mokymai.

Bendradarbiavimas infrastruktūros srityje

Gibų valsčiaus savivaldybė, 2018 m. rugsėjo 10 d.

Įvadas ir moderavimas: Rafał Peszka (Suvalkai)

Susitikimo metu buvo akcentuojami aspektai susiję su „kietosios“ infrastruktūros objektais: keliais, elektros tinklais, dujų tinklais, vandentiekiais, kanalizacija. Atkreiptas dėmesys į tai, kad regionas atsilieka infrastruktūros plėtojimo srityje. Tai lemia nepakankamą jo išsivystymą, žymiai žemesnį gyventojų gyvenimo lygį. Regionas tampa mažiau patrauklus ne tik gyventojams bet ir investuotojams. Pabrėžta, kad Lenkijos-Lietuvos pasienyje nėra įgyvendinti užtikrinto elektros energijos tiekimo sprendimai, stokojama pakankamos infrastruktūros, o esama yra nepatikima, neužtikrina nuolatinio tiekimo ištikus avarijoms, stichinėms nelaimėms arba kitoms galimoms grėsmėms.

Diskusijos dalyviai nurodė šiuos įmanomus pasiekti tikslus:

- atkurti ekonominės ir socialinės reikšmės kelius bei sukurti komunikacinius maršrutus jungiančius kaimynines vietas abipus sienos. Pagerinti kelių būklę pasienio regione,
- pastatyti Seinų aplinkkelį ir sugrąžinti sunkiasvorių transporto priemonių eismą kelyje Seinai – Aradnikai (Ogrodniki),
- atkurti „Gardino traktą“ (Seinai – Beržininkai (Beržniki) – Kapčiamiestis – Gardinas), siekiant sutrumpinti kelią į Baltarusiją,
- koordinuoti bendrą Lietuvos ir Lenkijos savivaldybių inves-

- ticijų planavimą bei periodišką pasikeitimą informacija,
- didinti esamos geležinkelio linijos "Rail Baltica", jungiančios Varšuvą su Talinu ir Helsinkiu (per Kauną ir Rygą), kuri yra itin svarbi politiniu ir strateginiu atžvilgiu, reikšmę; tai vienintelė geležinkelio linija jungianti Baltijos šalis su Lenkija ir kitomis Europos Sąjungos valstybėmis, tačiau nepakankamai reikšminga mikroregione,
- pastatyti arba atkurti traukinių stotis Lenkijos ir Lietuvos pasienyje, pvz. Kalvarijoje,
- siekti, kad būtų paleistas nuolatinis regioninių traukinių maršrutas, įskaitant galimybę keliauti iš Mockavos stoties į Kauną ir iš Trakiškių į Balstogę; pabaigus naujos jungties Lukas (Ełk) – valstybės siena statybą, palikti lokaliu lygmeniu veikiančią geležinkelio liniją,
- integruoti autobusų ir traukinių eismą,
- plėtoti Mockavos krovinių perkrovimo terminalą,
- statyti mažas hidroelektrines, vėjo, biomasės, biudujų elektrines (decentralizuota energija),
- lobuoti, kad prie statomo PL-LT dujotiekio būtų prijungtos bent Punsko, Seinų, Lazdijų ir Kalvarijos savivaldybės

Susisiekimo infrastruktūros, ypač kelių, plėtra pagerins komunikacinį pasienio regiono pasiekiamumą. Tai teigiamai paveiks ekonominę plėtrą (geras transportinis prieinamumas, investicijos, pagyvėjimas turizmo sektoriuje). Teigiamas plėtros tendencijas sustiprins priega prie saugios energijos šaltinių.

Bendradarbiavimas švietimo srityje

Punsko valsčiaus savivaldybė, 2018 m. rugsėjo 15 d.

Įvadas ir moderavimas: Witold Liszkowski, Punsko valsčiaus viršaitis

Svarbiausiomis įžanginės kalbos tezėmis įvardintas didžiulis vietos švietimo, orientuoto į jaunimą, vaidmuo. Efektyvus švietimas privalo ne tik padėti sklandžiai pradėti suaugusiojo gyvenimą, bet ir paskatinti jaunos žmones, kurie išsilavinimą ir įgūdžius įgijo didmiesčiuose, sugrįžti į savo mažąsias tėvynes ir turimas žinias panaudoti profesinėje veikloje.

Diskusijos dalyviai nurodė šiuos įmanomus pasiekti tikslus:

- plėtoti Lenkijos-Lietuvos pasienio regiono mokyklų ir mokytojų bendradarbiavimą,
- įgyvendinti bendras jaunimo ir jaunimui skirtas iniciatyvas: stovyklos, susitikimai, konkursai, sporto varžybos, projektai,
- rengti bendrus reagavimo į gaivalines nelaimes ir kitus katastrofinius įvykius mokymus jaunimui,
- įgyvendinti bendrą, ilgalaikį ekologijos ir aplinkos apsaugos projektą „Gaładuś – Galadusys“,
- rengti verslumo pagrindų mokymus.

Neramina Lietuvos ir Lenkijos pasienio gyventojų mažėjimo faktas. Išvyksta jauni ir darbingi žmonės. Būtina sustabdyti šią tendenciją. Vienu ilgalaikės strategijos elementų yra kelti mokymo mokyklose lygį ir tobulinti

kitas su švietimu susijusias veiklas, kurios suteiks gebėjimų, reikalingų gyventi šiuo metu nepakankamai investuojamame regione. Jaunimo bendrai vykdomos veiklos skatins tarpusavio pažinimą ir supratimą, nepaisant kalbos, tautybės ir kitų skirtumų. Ateityje tai užtikrintų didesnę parengtį tarpvalstybiniam bendradarbiavimui įvairiose gyvenimo srityse.

Bendradarbiavimas aplinkosaugos srityje

Vižainio valsčiaus savivaldybė, 2018 m. rugsėjo 13 d.

Įvadas ir moderavimas: dr. Maciej Ambrosiewicz, Augustavo ir Suvalkų mokslo draugija

Svarbiausiomis įžanginės kalbos tezėmis akcentuotos įvairios aplinkos grėsmės susijusios su esama infrastruktūra ir analizuojamomis sritimis:

- nepakankama aplinkos monitoringo sistema, nėra darnios, įtrauktos į tinklą ir savivaldybių valdomos aplinkos taršos matavimo sistemos,
- panašios civilizacinės plėtros problemos – urbanistinis sprogdymas, spartus kaimo vietovių urbanizavimo procesas, statybų vykdymas svarbiuose gamtiniuose objektuose, infrastruktūros invazija, teritorijų planavimo chaosas,
- didėjanti aplinkos tarša,
- nekontroliuotinu tampantis skaldos eksploatavimas.

Diskusijos dalyviai nurodė šiuos įmanomus pasiekti tikslus:

- vietos valdžios institucijoms periodiškai pasikeisti informacija apie plėtros planus, investicijas ir grėsmes,
- sukurti darnią aplinkosaugos monitoringo sistemą,
- koordinuoti pasienio vandenų apsaugos programas,
- sukurti bendras ekologines iniciatyvas („Marycha” – Lenkija, Lietuva, Baltarusija“; „Szeszupa - Šešupė” - apimančias Lenkijos, Lietuvos, Baltarusijos ir Rusijos teritorijas),
- vykdyti ekologinį jaunimo ugdymą – Projektas „Gaładuś – Galadusys“,
- analizuoti komunalinės infrastruktūros (valyklų, atliekų deginimo įmonių, atliekų perdirbimo, biodujų gamybos įrenginių, biomasės) teisines, organizacines ir ekonomines galimybes, kaip pasiūlą kaimyninei šaliai.

Grėsmės gamtos srityje žymiai rimtesnės ir sudėtingesnės nei skelbiama žiniasklaidoje. Civilizacijos plėtra, įskaitant investicijas saugomose arba bent jau kontroliuotinese gamtinėse zonose, ilgainiui kelia grėsmę ekologiškai pusiausvyrai. Įvairūs reiškiniai laiku nepažįstami, o užfiksuoti post factum bus nesuvaldomi. Šie reiškiniai nepaiso valstybės sienų. Siekiant tvarios ir protingos plėtros būtina pasikeisti informacija, vykdyti nuolatinį aplinkos monitoringą bei ugdyti visus pasienio gyventojus.

Bendradarbiavimas turizmo srityje

Rūdelės valsčiaus savivaldybė, 2018 m. rugsėjo 17 d.

Įvadas ir moderavimas: Jarosław Rżany, Suvalkų-Seinų vietos veiklos grupės (VVG) pirmininkas.

Pranešėjas įvardijo svarbiausias vietos turizmo ir jo įvaidžio problemas. Pateikė šiuos faktus:

- Vietos programose ir kituose strateginiuose dokumentuose akcentuojama bloga turizmo infrastruktūros būklė bei santykinai žemas turizmo ir su juo susijusių paslaugų teikimo lygis.
- Lenkijos-Lietuvos pasienyje gausu gamtinių vertybių, tačiau Suvalkijos regionas nepakankamai išpopuliarintas ir žinomas turistams; tyrimų rezultatai atskleidė, kad vos 6 proc. respondentų Lenkijoje mano, kad šis regionas itin patrauklus turistams.
- Silpnai išvystytas aukštos kokybės apgyvendinimo objektų tinklas. Yra tik tryliką 3 ir daugiau žvaigždučių viešbučių.
- Prasta susisiekimo infrastruktūra lemia ilgą kelionės laiką iš centrinių šalies regionų.
- Nejmanoma pratęsti turistinio sezono.
- Nakvynės kainos šiame regione palygintinos su galiojančiomis kituose panašaus turistinio pobūdžio Lenkijos regionuose – tai nesuteikia jokie pranašumo.

Diskusijos dalyviai nurodė šiuos įmanomus pasiekti tikslus:

- sukurti bendrą Lenkijos-Lietuvos turistinį produktą, pagrįstą bendra istorija ir geografiniais panašumais bei stiprią, vienodą, suderintą, profesionalią skatinimo programą,
- nustatyti turistinius maršrutus ir sukurti darnias programas abipus sienos,
- plėtoti dviračių kelių abipus sienos tinklą ir baidarių maršrutų infrastruktūrą (Marycha, Šešupė),
- gerinti esamą turistinę infrastruktūrą ir kurti naują infrastruktūrą atsižvelgiant į tikslinio kliento (turisto) lūkesčius,
- gerinti susisiekimo paslaugų, įskaitant tarpvalstybinį viešąjį transportą, regione prieinamumą,
- reklamuotis internete, sukurti stabilias, atnaujinamas ir patikimas mobiliąsias programas, kurios būtų vienu pagrindinių turistinės informacijos šaltinių,

Šiuo metu turizmo infrastruktūros, teikiamų turizmo paslaugų kokybės ir pajamų susijusių su šia veikla šiame regione vertinimas neatitinka tikrovės. Reikia imtis labai stiprių veiksmų siekiant pagerinti padėtį. Lenkijos-Lietuvos pasienis yra palanki terpė bendroms turizmo programoms sukurti, kurios apimtų darnią, abipus pasipildančią infrastruktūrą, temines programas bei nuoseklų, ilgalaikį, technologiškai modernų bendro „turizmo produkto“ skatinimą.

Bendradarbiavimas saugumo srityje

Seinų apskrities savivaldybė, 2018 m. rugsėjo 21 d.

Įvadas ir moderavimas: Arkadiusz A. Nowalski, Seinų miesto burmistras.

Įžanginėje kalboje buvo akcentuojami šie punktai:

- Lenkijos ir Lietuvos savivaldybės aktyviai bendradarbiauja sistemos kūrimo konsultavimo klausimais ir vykdamant bendrus Lenkijos Ugniagesių savanorių draugijų ir Lietuvoje kuriamo jų atitiktens mokymus panaudojant išorines finansines lėšas.
- Nuolat bendradarbiauja Policijos, Sienos apsaugos ir Valstybinių priešgaisrinių tarnybų įstaigos.
- Nepakankama aplinkos grėsmių abipus sienos stebėsenos ir pasikeitimo informacija sistema.
- Rimta grėsmė ryšio sistemai ištikus galimiems trukdžiams.
- Vietos bendruomenės nėra pasirengusios veikti stichinių nelaimių arba ginkluoto konflikto metu.
- Nepakankama vietos kelių (transporto) infrastruktūra stichinių nelaimių arba ginkluoto konflikto atveju.

Diskusijos dalyviai nurodė šiuos įmanomus pasiekti tikslus:

- parengti bendrą bendradarbiavimo per sieną reagavimo į sudėtingas situacijas strategiją, didinti gyventojų informuotumą apie grėsmes ir veikimą jų metu (informacija, mokymai, pratybos),
- organizuoti ir koordinuoti programinius masinių pirmosios pagalbos mokymus,

- kurti bendras gelbėtojų savanorių formuotes ir koordinuoti jų mokymus (Lenkijos –Lietuvos gelbėtojų savanorių komandos),
- įsteigti bendrą ugniagesių (Ugniagesių savanorių draugijų), gelbėtojų, vietos lyderių mokymo centrą,
- sukurti stebėsenos ir pasikeitimo informacija abipus sienos sistemą vietos administracijos lygmeniu,
- tęsti Lenkijos teikiamą paramą Ugniagesių savanorių draugijų Lietuvoje kūrimo procese (konceptija, bendri mokymai ir pratybos, koordinuotas įrangos pirkimas).

Visa bendrai įgyvendinamų ir saugumą abipus sienos skatinančių veiklų sritis yra itin svarbi. Bendradarbiaujama centriniu (kuriame savivaldybių dalyvavimas ribotas) ir vietos lygiu. Galimų bendrų veiklų katalogas yra labai turiningas. Būtina turėti omeny, kad grėsmių atveju vietos valdžios institucijoms gali prireikti priimti skubius, su centrine vadovybe nesukonsultuotus sprendimus. Jos turi būti pasirengusios tokiam scenarijui, privalo sugebėti bendradarbiauti su kaimynais gyvenančiais kitoje sienos pusėje bei iš anksto apmokyti gyventojus.

Bendradarbiavimas kultūros srityje

Seinų fondas „Pogranicze“, 2018 m. spalio 8 d.

Įvadas ir moderavimas: Krzysztof Czyżewski, Fondo „Pogranicze“ pirmininkas

Pranešėjas išsamiai aptarė kultūros esmės supratimo klausimus, akcentavo kultūros svarbą civilizacijos plėtrai. Remdamasis savo itin turtinga patirtimi, įgyta Seinų fonde „Pogranicze“ ir kitur, nurodė, kad kultūra yra labai svarbi grandis ugdant atvirą kaimynams visuomenę. Jis taip pat atkreipė dėmesį į tai, kaip svarbu į vietos ir didesnius biudžetus įtraukti veiklas susijusias masine, ir ne tik, kultūra.

Diskusijos dalyviai nurodė šiuos įmanomus pasiekti tikslus:

- Tiek švietimas, tiek kultūra turi būti vienodai vertinami skiriant jiems finansavimą iš savivaldybių biudžetų. Kultūra privalo išsaugoti subjekto statusą. Būtina panaikinti disbalansą vyraujantį tarp materialiojo pobūdžio programų („hard“) ir vadinamųjų „soft“ programų.
- Sukurti ciklinius kultūrinius projektus skirtus Lenkijos-Lietuvos pasienio regiono bendroms šaknims, šiuolaikiniams ir istoriniams kūrejams.
- Tinkamai sureikšminti kultūros animatoriaus sąvoką bei profesiją, tobulinti ją ir ugdyti. Itin reikalingi yra Lenkijos-Lietuvos kultūros animatoriai dirbantys pasienio kultūros tęstinumo labui.
- Įsteigti Lenkijos-Lietuvos „mokyklą“, kuri būtų bendradarbiavimo kultūros, švietimo ir kitų nematerialiųjų vertybių terpė (platforma).
- Pasienio regionas privalo tapti vienu iš „Europos centrų“, nes čia yra sukaupintas reikiamas potencialas, patirtis ir svarūs pasiekimai.

Lietuvos-Lenkijos pasienio kultūrai turi būti užtikrinta tinkama reikšmė. Itin svarbu išsaugoti kultūrinį tęstinumą. Atvirumas veikloms susijusioms su plačiai suprantama kultūra ir kultūriniu ugdymu byloja apie regiono stiprybę ir didina jo gyventojų savivertę. Masinė kultūra taip pat svarbi, su sąlyga, kad ji nenukrypsta link meninės vertės stokojančio kičo. Šiame kontekste taip pat rekomenduotina remti vietines veiklas bei pažinti kaimynus iš netolimo užsienio. Būtina remti tautinių mažumų kultūrą – tiek organizaciniu atžvilgiu, tiek finansiškai. Šio regiono istorija, žinomos čia gimusios arba susiformavusios asmenybės, sukurti kūriniai byloja apie didžiulį pasienio regiono potencialą.

Apklaustos rezultatai

Viena numatytų projekto veiklų – anketinis tyrimas Lenkijos valsčiuose ir trijose Lietuvos savivaldybėse. Jo tikslas – gauti išsamesnę informaciją apie gyventojų poreikius. Šią informaciją ypač svarbu buvo sužinoti iš Lazdijų, Vilkaviškio ir Kalvarijos savivaldybių gyventojų, nes jose, skirtingai nei Lenkijos valsčiuose, nebuvo surengti susitikimai (debatai). Lietuvos savivaldybių valdžios institucijos stipriai rėmė anketinio tyrimo veiklas, ragino gyventojus užpildyti klausimynus.

Kaip buvo minėta pirmiau, Lietuvos gyventojams skirtame klausimyne buvo pateikta papildomų klausimų.

Toliau pateikiama esminė apklausos metu gauta informacija.

		Lenkija	Lietuva
Respondentų skaičius		331	370
Lytis	Moteris	59 %	67 %
	Vyras	41 %	33 %
Amžius	18-25	19 %	4%
	26-40	46 %	33 %
	40-60	22 %	50 %
	60 ir daugiau metų	12 %	13 %
Profesija	Vadovaujantis personalas	8 %	1 %
	Mokytojai	6 %	10 %
	Menininkai, kultūros atstovai	4 %	1 %
	Verslininkai, ūkininkai	29 %	10 %
	Darbuotojai (etatiniai)	37 %	65 %
	Pensininkai	5 %	5 %
	Bedarbiai	4 %	6 %
	Studentai, mokiniai	5 %	1 %
	kiti	1 %	1 %

Lenkijos ir Lietuvos pasienio gyventojų socialinių, ekonominių, kultūrinių,
švietimo ir turizmo ryšių kūrimas
Vykdotojas – SEINŲ MIESTAS

Darbas	Administracija	16 %	36 %
Kelionės į kaimyninę šalį (atsakymų TAIP skaičius)	Pasienio regionas	275	332
	Centriniai šalies regionai	81	226
	Tranzitas	4	88
Išvykų tikslas (atsakymų TAIP skaičius)	Pirkiniai	4	342
	Turistinis	140	218
	Apsilankymas	47	48
	Kapinės	13	32
	Tarnybinis	50	5
	Verslo reikalais	59	11
	Kitas	32	9
Kelionė viešuoju transportu (atsakymų TAIP skaičius)		15	60
Ar turizmo plėtra daro įtaką tarpusavio santykių stiprinimui? (atsakymų TAIP skaičius)		276	325

Lenkijos ir Lietuvos pasienio gyventojų socialinių, ekonominių, kultūrinių,
švietimo ir turizmo ryšių kūrimas
Vykdotojas – SEINŲ MIESTAS

Galimi pavojai kelionės metu (atsakymų TAIP skaičius)	Eismo įvykiai	68	287
	Nusikaltimai ir plėšimai	12	110
	Galimi kalbiniai nesusipratimai	6	102
	Galimi tautinio pobūdžio nesusipratimai	16	87
Ekonominio bendradarbiavi- mo plėtros trūkščiai (atsakymų TAIP skaičius)	Kalbos barjeras	191	244
	Biurokratija	88	134
	Susisiekimo infrastruktūra	136	48
	Abipusis nepasitikėjimas	94	63
	Istoriniai įvykiai	31	22
	Blogas viešasis transportas	43	69
	Nusikaltimų grėsmė	1	11
	Ekonominės priežastys	68	4

Vertinamojo pobūdžio klausimai ir atsakymai
(rezultatai procentais)

	Šalis	Labai mažai svarbu	Mažai svarbu	Neturi įtakos	Svarbu	Labai svarbu
Ar reikalingas vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas?	PL	1	4	34	44	17
	LT	7	13	20	27	33
Ar reikalingas bendradarbiavimas kultūros srityje?	PL	0	6	12	36	45
	LT	2	3	22	26	47
Ar reikalingas bendradarbiavimas aplinkosaugos srityje?	PL	0	0	5	40	55
	LT	1	5	15	28	51
Ar reikalinga ekonominio bendradarbiavimo plėtra?	PL	1	2	24	46	27
	LT	2	5	19	24	50
		Labai blogi	Blogi	Neutralūs	Gerai	Labai gerai
Kaip vertinate Lietuvos ir Lenkijos santykius?	PL	2	23	60	15	0
	LT	1	4	41	39	15

Pirmiau pateiktos rezultatų suvestinės išvados:

- Respondentai iš Lietuvos labiau nei iš Lenkijos profesiniu atžvilgiu susiję su vietos valdžios institucijomis (administracija).
- Respondentų iš Lenkijos gretose yra didesnis nuošimtis žmonių vykdančių individualią ar ekonominę veiklą.
- Lietuviai yra labiau mobilūs, didesnis jų nuošimtis keliauja tiek į pasienio regionus, tiek į Lenkijos gilumą. Tai patvirtina ir tranzitinių reisų skaičius. Pagrindinė lietuvių kelionių į artimąjį užsienį pasienio regione priežastis – apsipirkimai lenkiškose parduotuvėse. Kita vertus, verta paminėti, kad žymiai daugiau lenkų kaip savo kelionių tikslą nurodė verslo priežastis. Iš pokalbių, pravestų nuomonių rinkimo metu, išsirutulioja išvada, kad tai yra susiję su naujų pardavimo, tiekimo rinkų bei ekonominio bendradarbiavimo galimybių paieška.
- Reliatyviai mažai naudojamosi viešuoju transportu. Lenkų atveju viešojo transporto priemonėmis daugiau sia naudojasi pagyvenę žmonės. Galima teigti, kad ši informacija yra istorinė.
- Skirtingai įžvelgiamas galimo pavojaus kelionės metu įvertinimas. Visose amžiaus kategorijose lietuviai dažniau akcentavo šį aspektą.
- Įvardinti šie ekonominio bendradarbiavimo regione trukdžiai: kalbos barjeras, biurokratija (taip pat suprantama kaip neaiškūs vietinės teisės aktai). Lenkai žymiai dažniau kaip infrastruktūrinį barjerą nurodo blogus ke-

lius. Taip pat dažniau mini abipusio nepasitikėjimo ir istorinių įvykių aspektus.

- Nurodytos visiškai skirtingos ekonominės priežastys vertinamos kaip ekonominio bendradarbiavimo trukdžiai. Tai susiję su Lenkijos gyventojams nepalankiu kainų Lietuvoje santykiu. Apie naujų rinkų paiešką byloja minėtos žymiai dažnesnės lenkų kelionės verslo reikalais.
- Pagal atsakymus į vertinamojo pobūdžio klausimus sprendžiama, kad Lietuvos ir Lenkijos gyventojų nuomonės sutampa. Vieni ir kiti mano, kad:
 - vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas yra svarbus ir labai svarbus,
 - bendradarbiavimas kultūros srityje yra svarbus ir labai svarbus,
 - jaunimo bendradarbiavimas yra svarbus ir labai svarbus.
- Labiausiai skiriasi nuomonės susijusios su bendradarbiavimu aplinkosaugos srityje. Lenkams šis aspektas žymiai svarbesnis.
- Apklaustieji įdomiai vertina Lenkijos ir Lietuvos santykius. Lietuvos gyventojai minėtus santykius vertina žymiai geriau nei Lenkijos.

Kaip minėta pirmiau, respondentai iš Lietuvos turėjo galimybę anketoje nurodyti jų nuomone svarbiausias jų gyvenamų vietovių ir rajonų problemas.

Kalvarijos savivaldybės respondentų poreikiai :

- naujos darbo vietos,
- verslo plėtros skatinimas,
- veiklų, skirtų gyventojams rasti ir keisti darbą, įgyvendinimas,
- vietinės reikšmės kelių remontas ir asfaltavimas,
- šaligatvių tiesimas,
- gatvių apšvietimo remontas ir montavimas,
- vandentiekio tinklo plėtra ir modernizavimas,
- miesto ir savivaldybės būstinės estetikos gerinimas,
- vietovių centrų atgaivinimas,
- maudyklos įrengimas/modernizavimas,
- sveikatos centrų ir ligoninės modernizavimas,
- senjorų priežiūros gerinimas,
- mokyklų modernizavimas,
- vaikų iki trijų metų ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų priežiūros paslaugų užtikrinimas,
- visuomenės saugumo didinimas,
- socialinių patologijų ribojimas,
- priklausomybių prevencija,
- uniformuotų tarnybų vykdomų patrulių dažnio didinimas.

Lazdijų savivaldybės respondentų svarbiausi poreikiai:

- naujos darbo vietos,
- verslo plėtros skatinimas,
- vietinės reikšmės kelių remontas ir asfaltavimas,

- sveikatos centrų ir ligoninės modernizavimas,
- senjorų priežiūros gerinimas.

Vilkaviškio savivaldybės respondentų svarbiausi poreikiai:

- naujos darbo vietos
- verslo plėtros skatinimas,
- vietinės reikšmės kelių remontas ir asfaltavimas,
- vietovių centrų atgaivinimas,
- sporto objektų plėtra,
- sveikatos centrų ir ligoninės modernizavimas,
- senjorų priežiūros gerinimas,
- visuomenės saugumo didinimas.

Reziumė

Atliktos projektinės veiklos patvirtino pirmines Lenkijos-Lietuvos pasienio problemų diagnozes bei pakoregavo ir papildė užduoties iniciatorių žinias. Nepavyko pilnai atsakyti į visus klausimus, be to atskleistų buvo ir naujų reikšmingų faktų, kuriuos iširti bus itin svarbu siekiant tolimesnės bendros šių regionų plėtros.

Sugrįžkime prie pasienio regiono funkcinės zonos apibrėžimo. Vadovaujantis citatomis iš Seinų miesto savivaldybės dokumentų (<http://www.um.sejny.pl/articles/view/2670>) prisiminkime, kas tai funkcinė zona: „Tai išskirta teritorija, kuriai būdingi bendri geografiniai, erdviniai, socialiniai ir ekonominiai veiksniai, funkcinės sąsajos bei jų pagrindu

nustatyti bendri plėtros tikslai, užtikrinantys veiksmingą jos naudojimą. Seinų miestui ir bendradarbiaujančioms savivaldybėms funkcinė zona naudinga dėl galimybių gauti lėšų reikalingoms investicijoms įgyvendinti, pvz. kelių tiesimo, lokalinės infrastruktūros plėtrai, naujų darbo vietų kūrimui ar tarptautiniam bendradarbiavimui. Bendradarbiavimas abipus sienos, tai atsakas į specifinę šią teritoriją sudarančių savivaldybių geografinę padėtį. Suvalkų sąsmauka, tai strateginė šios Europos dalies vieta, ką reikėtų tinkamai išnaudoti. (...) 2017 m. spalį Seinų miestas iniciavo ir organizavo konferenciją »Energetinis Suvalkų sąsmaukos saugumas«. Jame dalyvaujantys vietos valdžios įstaigų atstovai nusprendė bendrai stengtis gauti lėšų svarbiausiems regiono tikslams įgyvendinti. Kitas Lenkijos-Lietuvos pasienio savivaldybių bendradarbiavimo stiprinimo etapas – susitikimas Lazdijuose, kurį organizavo Lazdijų meras ir Seinų miesto burmistras. Šį renginį globojo Europos komisijos atstovės Vilniuje ir Varšuvoje. Buvo priimtas sprendimas parengti Lenkijos-Lietuvos pasienio regiono funkcinės zonos steigimo projektą (...) 2018 m. kovo 14 d. savivaldybininkai (...) pasirašė deklaraciją, kuria raginama „imtis bendrų veiksmų, kad Lenkijos Respublikos atsakingos institucijos bei Europos Sąjungos įstaigos galėtų priimti sprendimus steigti Lenkijos-Lietuvos tarptautinę pasienio funkcinę zoną, siekiant pagerinti Lenkijos-Lietuvos pasienio gyventojų gyvenimo kokybę šiomis veiklomis:

- infrastruktūros plėtra, naujos įrengimas arba esamos atkūrimas,
- instrumentų, remiančių darbo vietų kūrimą, plėtra,

- viešųjų paslaugų kokybės lygio bei prieinamumo gerinimas,
- savivaldybių bendradarbiavimo plėtra ekonomikos gerinimo srityje,
- nevyriausybinų organizacijų rėmimas skatinant Lenkijos ir Lietuvos savivaldybių gyventojų bendradarbiavimą.“

Diskusijų metu pasitvirtino anksčiau žinomi faktai. Mus dominantis regionas stokoja investicijų, jam būdingas civilizacinis atsilikimas, didžioji jo dalis neturi prieigos prie susisiekimo infrastruktūros. Pasienio regiono visuomenė sensta. Išvyksta jauni ir išsilavinę gyventojai. Lenkijos valsčių ir Lietuvos savivaldybių biudžetai maži ir labai įtempti. Trūksta lėšų daugeliui veiklų įgyvendinti. Viršregioninio lygmens lėšos skiriamos kitoms užduotims vykdyti, didžiąją jų dalį jau daugelį metų pritraukia didieji regiono miestai (Balstogė, Suvalkai).

Nagrinėjama situacija yra susiklosčiusi Lenkijai, Europai ir NATO itin svarbiame regione – Suvalkų sąsmaukoje. Tai tarp Rusijos ir Baltarusijos įsprausta atkarpa, kurią su likusia šalies dalimi jungia viena geležinkelio linija ir keliai, kurie nepritaikyti intensyviai eismui grėsmių atveju.

Lenkijos-Lietuvos pasienio regiono poreikių laukas labai platus. Net ir paviršutiniškai peržvelgus Lietuvoje atliktos apklausos rezultatus pastebima, kad iki šiol taikytos Europos Sąjungos paramos priemonės ir programos nesutampa su pasienio savivaldybių gyventojų poreikiais. Būtina paminėti taip pat nedarbą ir labai mažus atlyginimus.

Kitos problemos, pvz. prasta kelių kokybė bei nepakankamos investicijos į sveikatos priežiūrą, policijos tarnybas, tai ilgamečio apleidimo pasekmė. Tiek Lenkijoje, tiek kaimyninėje šalyje šios problemos turi būti sprendžiamos valstybės lygmeniu.

Žvelgiant į ateitį reikia:

- vietos valdžios institucijoms rimtai diskutuoti apie bendras problemas,
- įvardinti bendrus tikslus – trumpalaikius, vidutinius ir ilgalaikius – kuriems bus suteiktas tarpvalstybinės plėtros strategijos rangas,
- atlikti profesionalią juridinę, operatyvinę ir finansinę Pasienio regiono funkcinės zonos (PRFZ) steigimo galimybių analizę,
- sukurti struktūrą (darbo grupę, abiejų šalių ekspertų komandą), kuri remtų visą PRFZ steigimo procesą,
- lobuoti PRFZ steigimą,
- vykdyti kitas analitines veiklas, tirti visuomenės nuomonę, vykdyti stiprią informacinę kampaniją žiniasklaidoje apie Lenkijos-Lietuvos pasienio problemas.

Artimiausiu metu galimos įgyvendinti veiklos jeigu bus skirtas reikiamas finansavimas:

- periodiniai vietos valdžios institucijų susitikimai ir pasikeitimas strategine ir operatyvine informacija,
- mokomųjų vizitų Lietuvos savivaldybininkams organizavimas siekiant pristatyti Lenkijos patirtį dominančiose

- veiklos srityse (aplinkosaugos, atliekų tvarkymo, infrastruktūros, vietos transporto, saugumo),
- mokomųjų vizitų Lenkijos savivaldybininkams Lietuvos pasienyje organizavimas siekiant pasisemti patirties ir pažinti lokalines problemas.
 - Parodų Lietuvoje rengimas kartu su jas lydinčiomis konferencijomis, kurių metu būtų pristatomi tam tikrų bendrų pasienyje sutinkamų problemų (susijusių su aplinka, švariomis technologijomis, erdvinio planavimu, viešosios erdvės architektūra ir kt.) Lenkijoje taikomi sprendimo būdai.

Nepriklausomai nuo stambių infrastruktūrinių investicijų jau galima pradėti bendradarbiauti turizmo (apibrėžti bendrąjį turistinį produktą), priešgaisrinio saugumo, įvairių grėsmių prevencijos, ekologijos ir švietimo (įskaitant teminį jaunimo bendradarbiavimą) srityse.

Strateginės valstybės lygmeniu įgyvendinamos investicijos dujų, energetikos, kelių ar geležinkelių srityje viršija savivaldybių kompetencijas. Jos tik gali lobuoti gerus ir abipusius interesus tenkinančius sprendimus.

Lenkijos-Lietuvos pasienis šaukiasi valdžios pagalbos!